

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE OWE JEUGD VERNIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 103:5

Onder redactie van Prof. Dr V. Hepp, Dr K. Schilder, Dr C. Tazelaar en Prof. Dr J. Waterink

Medewerkers: Dr H. A. van Andel, Solo; Dr R. E. van Arkel, Utrecht; Dr Henry Beets, Grand Rapids; Dr Joh. C. Breen, Amsterdam; Dr K. Fernhout, Vreeland; Prof. Dr F. W. Grosbeide, Amsterdam; Prof. Dr T. Hoekstra, Kampen; Dr G. Keizer, De Steeg; Dr B. A. Knoppers, Amsterdam; Dr J. G. Kunst, Arnhem; Dr H. W. Laman, Assen; Dr C. Lindeboom, Amsterdam; Dr S. O. Los, 's-Gravenhage; Dr J. W. Marmelstein, Amsterdam; Dr F. C. Meijster, Rotterdam; G. Meima, Groningen; Dr J. C. Bullmann, Utrecht; J. Strikwerda, Dokkum; Dr J. Thijs, Zwolle; Dr J. Veldkamp, Hilversum; E. Visser, Arnhem; Prof. Dr D. H. Th. Vollenhoven, Amsterdam; Dr J. de Vries, Tilburg; Dr J. D. Wielenga, Hoofddorp; Mr J. A. de Wilde, 's-Gravenhage.

Adres der Redactie:

Prof. Dr V. HEPP, Van Broekstraat 14, Amsterdam.

Drukkers-uitgevers:

OOSTERBAAN & LE COINTRE, Gooz.

Tel. No. 58 — Postrekening No. 30000.

Abonnement: f1.25 per drie maanden bij vooruitbetaling.

Voor 't Buitenland f7.50 en voor Ned-Indië f6.— per jaar.

Advertentie: 25 ct. p. regel. — Losse nummers f0.15.

INHOUD: Mefisto of Satan? III — Uit de Schrift: Het wezen der zonde (1 Joh. 3:4). — Kerkelijk Leven: Prof. Hattijma's egaal kerkbegrip III (Slot). — Grepjes uit de Schrift. — Geestelijke adviezen: Het trappengebed. — Literatuur en Kunst: Over het leven en den arbeid van L. Penning. — Het boek van de week. — Perschoon. — Kerknieuws.

MEFISTO OF SATAN?

III.

De bijbel heeft in den naam „Satan“ vastgelegd de gedachten, die hij ontrent het zedelijk kwaad en zijn plaats in de wereld heeft en ons bijbrengen wil. Het kwaad, zegt hij, gaat altijd tegen Gods wil in, maar moet daarbinnen om. Deze heijdelijke, gelijk ze in den naam „Satan“ heeten worden, hooren we evenwel tegenspreken en verhooren in den naam „Mefisto“, een naam, die vooral door den Faust (het drama van Goethe) bekend geworden is. In Faust beteekent Mefisto de als duivel voorgestelde macht der verleiding, gelijk deze in het menscheit leven optreedt en haar werk doet, — in de oogen van Goethe.

Het blijkt, dat Mefisto niet heijdel is als een figuur van lofter hoosheid. Hij staat niet antithetisch tegenover het goede, maar is er oogenlijk een variatie van. Dit komt samen met het zondebegrip van Goethe, met de voorstelling, die hij heeft ontrent Lucifer's val, en met heel zijn levens- en wereldbeschouwing.

Wij wilden, gelijk gezegd is, het verschil tusschen Mefisto en Satan, d.w.z. tusschen den valschen en werkelijken duivel, tusschen de zondeprediking van Goethe en die van den bijbel, in het oog vatten.

Nu is het een merkwaardig geval, dat sommigen het goed recht van zulk een poging bij voorbaat ontkennen. Zij beweren, dat er geen sprake kan zijn van een fundamenteel onderscheid tusschen Mefisto van Goethe en den bijbelschen Satan. En, om alle debat bij den wortel af te snijden, wijzen ze er ons op, dat wij geen recht hebben, ons te beroepen op den proloog van den Faust, waaruit we verleden week citeerden. Verleden week zeiden we, dat de voorrede van den Faust, de proloog, juist hierom ons al dadelijk innam tegen de ideeën-wereld van den Faust, omdat in dien proloog de duivel, Mefisto, opkomt in den raad der hemelingen en er een hartig woord meesprekt, zonder dat van vijandschap tusschen hemel en hel iets blijkt.

Welnu, zoo vraagt men, wat is daar tegen? Heeft de bijbel zelf niet precies hetzelfde lateraal opgehangen, als hij op het boek Job ook een proloog geeft van dezelfde opvatting, een voorspel op het drama, waarin ook de satan komt in de vergadering van God en van de heilige engelen, en waarin hij ook sprekende ingevoerd wordt? Hoort ook daar de hemel hem niet aan? Wordt ook daar niet de „onderhandeling“ geopend tusschen God en Satan? Blijkt daar iets van een krings-zang der engelen, die zich opwerpen als een dam om het satanisch element te keeren? Is de proloog van het boek Job geen verandering, voor elke poging, om uit den bijbel te argumenteeren tegen den Faust en de figuur van Mefisto?

Indertand, de verwantschap van de beide prologen valt dadelijk op. — aan den buitenkant. Het zal de vraag zijn, of de twee stukken eenzelfde geest ademen, ja, dan neen. M.a.w., of de verwantschap niet alleen door Goethe bedoeld, maar ook bereikt is.

Om te beginnen erkennen wij, dat het beroep op het eerste hoofdstuk van Job wel zeer sterk schijnt. Men moet er ook niet aan knabbelen. We kunnen zelfs verder gaan, en ieder, die den Faust verdedigen wil met een verwijzing naar Job, tegemoet komen, door de opmerking, dat de bijbel nog veel krasser spreken durft dan in het boek Job gebeurt. Dat over Job een beraadslaging — zoo althans lijkt het — plaats heeft, nu ja, dat is nog maar één geval. Men zou — in het afgetrokken — nog kunnen zeggen: het is maar een uitzondering, of: — zooals anderen willen — het is een gelijkenis, een verheven-dichterlijke inkleeding van

de gedachte, dat God en Satan strijden om de waarde van een menschenziel, en dat tusschen goede en booze machten de mensch heen en weer geworpen wordt. Maar dit zou toch niet boven de drogrede ons uit doen gaan. Immers, veel scherper en krasser dan in Job 1, spreekt de bijbel in Openbaring 12. Daar komen de engelen verzekeren, dat de duivel de aanklager der menschen is, die hen aanklaagt „vóór God“, d.w.z. voor de oogen Gods, dag en nacht. Daar wordt dus tot regel gemaakt, wat in het boek Job nog niet meer is dan één bepaald geval. Daar wordt tot later eenw uitgebreid, wat in het boek Job is geschreven met terugschlag op overoude tijden. Daar wordt in onvoltooid tegenwoordigen tijd (de duivel klaagt aan) verhaald, wat in Job als feit voor één keer, en dan als feit uit het verleden, wordt aangeduid. De aanklacht, die Satan in Job 1 stelt, betreft nog maar een mogelijke zonde; en zijn betoog is daar meer tegen de idee der standvastigheid van Job gericht, dan dat het een concrete aanklacht zou wezen om zonden, die zich hebben voorgedaan. Nietwaar, de probleemstelling is in Openbaring 12 veel scherper dan in het boek Job. „Dag en nacht“, altijd maar door, is daar de aanklacht van den duivel concreet in den hemel, wordt ze als reële macht erkend en in het wereldbestuur een plaats er aan gegeven. Kan hier dan wel strijd zijn tusschen Faust en Schrift?

Wie over deze dingen mocht broeden, zij getroost. Men moet den heelen bijbel lezen; niet enkele passages er uit.

Grijpt iemand de lijnen, die de Schrift trekt, dan valt het wezensverschil tusschen Mefisto en Satan hem onmiddellijk op.

Mefisto treedt in den Faust op met eigen recht en eigen gezag; hij is een eigen element in het wereldgeheel, die een aparte functie vervult, en op zijn wijze ook iets helpt aan de afwikkeling der dingen in het wereldgeheel. Maar de Satan komt in den hemel, en het satanisch woord wordt er erkend als macht, die niet zonder meer weg te werken is, op geheel andere gronden. Heeft Satan eigen gezag?

Neen; hij kan wel aanklagen, maar alleen, omdat GOD gezag heeft. God heeft den dood bedreigd, als straf op de zonde. Satan wordt nu tot duivel; hij beroept zich op Gods eigen woord, om den dood door te voeren. Dus heeft hij geen eigen gezag en geen eigen plaats en geen eigen functie; want hij kan niets doen zonder de wetgeving van God, die Rechter is, terwijl hij knechtelijk blijft, zoo knechtelijk en afhankelijk, als de heul, die niets kan doen zonder consent van den Rechter. Hij heeft geen aparte, eigen plaats, want hij komt altijd achter de beweging Gods aanloopen; waar God sterker werkt en de heilseften krachtiger doet spreken, daar werkt Satan te intensiever. God geeft dus den weg aan; en de plaats van den tweekamp wordt niet door Satan bepaald. Dat is nog wat anders dan bij Mefisto, die in den mensch krachten wakker roept, welke zonder hem en zijn levensgenot, niet zouden zijn ontbonden en vrijgemaakt. Satan, anders dan Mefisto, heeft geen eigen functie; hij kan niets schepene, maar alleen roof plegen aan het geschapene; hij heeft geen eigen dogma en moraal, zooals Mefisto althans een eigen hoofdstuk in beslag neemt in de beschrijving van ieders zielsgeschiedenis, ja, in de ontwikkelingsgeschiedenis der menscheit. Neen, wat Satan kan, dat is alleen: negatief staan tegenover de dogmatiek, die God afkondigt en de ethiek, die uit Zijn wet te leeren is. Satan hoort een dogma van de volharding der heiligen (Job, de knecht des Heeren, wijkende van het kwaad). En nu stelt hij daartegenover zijn: het is niet waar. Maar zoodra dan ook bewezen is, in Jobs ommezingen van lijden en verzoeking, dat het wel waar is, is Satan uitgepraat; hij heeft niets eighens; en dat maakt al dadelijk een ontzaglijk verschil. Bij Goethe heeft Mefisto tot op zekere hoogte autonomie; hij heeft iets van die goddelijke gratie der zelfgenoegzaamheid; hij is

loch wat en heeft een plaats op Gods program, dat zonder hem nooit af te werken viel. Maar in den Bijbel straalt alles de grootheid van God uit; de knecht treedt wel op in Satan, maar de Heer der heeren blinkt in zijn souverain bestel.

En dan — nog is alles niet gezegd. Bij Goethe heeft Mefisto een vrijbijet in den hemel, die niet antithetisch tegen hem over staat. Maar in den bijbel is het anders. Al de hemelen zijn in beweging, en God kan niet rusten, en Christus niet en de engelen niet, voordat aan Satan zijn plaats in den hemel maar recht ontzegd is. Neen, de toelating van Satan in den hemel, „dag en nacht“, beteekent geen erkenning van, zelfs geen onderhandeling met hem. Waarom laat de hemel hem toe? Omdat hij recht heeft; een eigen recht wel niet, maar het recht van God toch wel, gelijk zooveel opgemerkt werd.

En zoolang dat recht niet door een hooger recht overwonnen is, zal de hemel Satans aanklacht erkennen, omdat hij God erkent. Want de Satan moge list tegen den hemel stellen en zijn valsche, oneerlijk beroep op het recht van God moge het hoogste onrecht zijn, de hemel stelt zelf tegenover hem geen list, maar onkreukbaar recht.

Doch als dat recht straks dan ook in Christus den weg vindt, om, met behoud van al zijn eischen, den vrede te koopen voor wie in Christus zijn; als de hemel den weg heeft ontsloten, die aan Satans recht van eischen de basis ontnemt; als Christus, door Satan volkomen te laten uitwerken, hem tenslotte laat doodloopen in Zijn eigen on-eindigheid, — dan wordt de zaak aanstands anders gesteld. Satan wordt dan werkeloos gemaakt (Hebr. 2:15 volgens „grondtekst“) omdat hij eerst is rechteloos gemaakt. Eerst juridisch, daarna ook dynamisch, voltrekt zich tegen Satan de verlossing, die in Christus Jezus is. En terwijl de Paracleet, de Pleitvoerder der geloovigen, Christus, naar den hemel gaat, om voor hen te bidden, en zijn rechtsgrond voor hun zaligheid en vrijpraak effect te geven, moet in tegenovergestelde richting de Aanklager der menschen uit den hemel wijken. En Michael met zijn engelen strijden tegen den draak en diens engelen. Eerst heeft Christus, het Kind der vrouw van Openb. 12, na Golgotha en hemelvaart, zijn recht en macht bezegeld. En nu wordt de kracht van zijn rechtsverlossing in den ganschen kosmos doorgevoerd. Michaels engelenmacht werpt den aanklager terneer; ook werd zijn („hun“, aller duivelen) plaats niet meer gevonden in den hemel. Dat is het eind: geen plaats; verboden toegang.

Ziedaar het verschil: Mefisto heeft een vrijbijet, en de hemel mag hem wel. Satan heeft het nooit gekregen, want God zelf handhaaft zijn rechten door hem; en de hemel werkt van den aanvang af, om hem zijn plaats te ontzeggen. Wel op den tijd, die recht is; want Christus erkent ook den tijd der duivelen, hij zal hen niet kwellen vóór den tijd (Matth. 8), doch alleen, nadat hij het recht, om hen te verstooten, zich heeft verworven. Zijn „macht“ is „bevoegdheid“ (exousia), en nooit list. En Satans toelating in den hemel is, voorzover de bijbel teekent, dan ook niet anders dan „toelating“ geweest; de aversie is er van den aanvang af; de antithese ook.

Fijn blijkt dat wel uit de tegenstelling tusschen het vóórlaatste en het laatste bijbelboek, waar ze beide den archangel Michael ter sprake brengen. Het vóórlaatste bijbelboek, de brief van Judas, zinspeelt op Michael en zijn strijd met den duivel over het lichaam van Mozes, den dooden Mozes. Toen die twee tegenover elkander stonden, toen durfde Michael, zoo lezen we, geen oordeel van blasphemie te zeggen tegen den duivel. Hij trad zelf eerbiedig, beschroomd, terug en liet aan den Heere het oordeel over. Dat is te meer opmerkenwaard, als men het verband van den brief leest. Judas heeft het daar over de revolutionaire woelgeesten van zijn tijd. Ze hadden tegen hun wettige overheid alles en nog wat in te brengen. Ge hoort, zoo tusschen de regels door, Judas tegen de op-

ANO- EN
HANDEL
RIPPEN

straat 42
HAAG

en prachtig
in elk genre
lijken prijs.

DE EENIGE
AFDOENDE
OPLOSSING
is de Acousticon.
uit teken. Duitse
Acousticon
lein 34, Arnhem

thers vraagt gratis
an den nieuwen
s aan den uitgever
MA, Delft.

amilie-Advertentie
Reformatie"

istratie

nschrijven van
len rechte
ngen

inzage

ollen rechte
en

risregeling
E COINTRE

standigen, de muiters, redeneeren. Zoo, zoo, deugt de overheid niet en hebben de onderdanen een heele reeks van hooge woorden bij de hand? Durven ze de blasphemie tegen de overheid, Gods dienaren, wel aan? Laat men de rekening eens opmaken. Die overheid, is die nu geheel en al zwart? Ze zal toch ook nog wel iets goeds hebben? En de muitende onderdanen, zijn die nu heelmaal blank? Er zal toch ook wel een zwart vlekje zijn hier en daar? En durven nu de menschen, die zelf „zwart“ genoeg hebben, hun overheid lasteren, die volstrekt niet haar goede zijde mist? Hoor nu het woord hen striemen: dan was Michael de aartsengel, een ander! Zij, de revolutiekraaiers, zij zijn maar onderdanen en de overheid heeft gezag. Hier zijn de rollen zoo verdeeld: Michael is aartsengel, overheidspersoon bij God, en de duivel — die is toch eigenlijk knecht der knechten. Men zou zeggen: Michael heeft hier niets te ontzien. En dan komt er nog dit bij: Michael is zuiver blank; geen smetje ontsiert zijn blazen; terwijl de duivel louter zwartheid is, zonder eenig goed. Laat nu Michael, de blanke autoriteit, den duivel schelden, dien zwarten knecht. Maar neen, neen: laten de revolutiegeesten het zich voor gezegd houden: Michael waagde het niet, een blasphemie ook maar te zeggen tegen den duivel. Hij treedt terug. „De Heere bestraffe u.“ Nietwaar, tegen het relief van den Judasbrief gezien, heeft die gereserveerde houding van Michael in het voorlaatste bijbelboek ons heel wat te zeggen.

Maar nu het laatste bijbelboek: alweer Openbaring 12. Daar komt Michael weer. En, dezelfde aartsengel Michael, die eerst niet eens wat durfde zeggen tegen den duivel, durft nu alles tegen hem doen. Hij „krijgt“ tegen hem en werpt hem uit den hemel.

Wie nu den bijbel goed leest, moet de eenheid ontdekken tusschen de twee berichten. De zijgende Michael bij Mozes' lijk en de worstelende Michael na Christus' hemelvaart (Op. 12) verhouden zich niet tot elkaar als de tegen Mefisto niet-toornige engelen in den proloog van Faust en de tenslotte hem toch zijn buit ontroovende engelen in het eind van den Faust (want aan het slot wordt Gretchen, die door Faust tot zonde verleid was op aanstoken van Mefisto, en wordt ook Faust zelf uit de handen van Mefisto door de engelen gered). Immers, Michael „waagde“ het niet, te lasteren; maar — de afkeer spreekt uit heel zijn houding. En dat hij zwijgt bij Mozes' doode lichaam is te verstaan. Mozes is de middelbaar van het oude verbond; en die sterft, en zijn dood draagt nog de bewijzen aan voor de werkelijkheid van de feiten, die de duivel als zooveel punten van overtrekking in zijn aanklacht tegen hem formuleert. Mozes — oud testament; en dan zoude; en dan de dood, die niet tot opstanding komen kan; en geen verlossing van die zonde en dien dood. Maar nu in Openbaring 12? Daar is Christus geweest. En Christus — dat is nieuw testament; en dan geen enkele zonde; en ook wel de dood maar daarna de verbreking van den dood door een opstanding en een hemelvaart. Nu kan Michael krijg voeren tegen Satan. Om Christus' wil.

Hier blijkt toch wel duidelijk, dat Mefisto en Satan tegenover elkaar staan; en dat de proloog op Job niets te maken heeft met den „Prolog im Himmel“ van den Faust.

En nog iets anders wordt hier gezien. Het is dit: dat de kwestie Mefisto-Satan tenslotte te herleiden is tot de andere vraag: Christus of geen Christus? Verlossing uit Zijn kracht of uit die van mijzelf?

Wij spraken van recht en list; het recht is in den bijbel bij God, ook tegenover den Satan; en de list bij Satan.

En we zagen Christus optreden om dat recht zijn volle maat toe te meten.

Tenslotte ligt dan ook op DIT terrein de eindhoofslissing in de vergelijking tusschen Mefisto en Satan.

Men zou kunnen zeggen: gij zijt onbillijk en bevooroordeeld in het bovenstaande. Gaat het wel aan, dat de vriend van den bijbel den Faust tegen spreken wil op de boven gevolgde manier?

Laat ons toegeven, dat nog niet alles besproken is. Immers, wij hebben zooveel gezegd: men moet het begin van den bijbel verklaren uit het slot. De proloog van Job, zoo zeiden we, mag niet worden gescheiden van het eind van het boek. Mozes moet worden verklaard in het licht van Christus. Van Job 1 moet men gaan naar Openbaring 12.

Moet men nu ook niet den Faust zoo lezen? Is het niet eerlijk, den eisch te stellen, dat men ook den proloog van Faust zal bezien in het licht van het slot van het boek? Probeer het eens, zoo wordt gezegd, en dan zult ge toch zien, dat Faust en de bijbel elkaar wel verdragen kunnen. Immers, in den Faust loopt het, evengoed als in den bijbel, aan het slot toch uit op een breuk tusschen den hemel en Mefisto. Wat wil men nog meer?

Zeker, zeker, de breuk is er. We zinspeelden er al op. Gretchen, het meisje, dat zich aan Faust gegeven heeft, en met hem zondigde, wordt aan het eind van het eerste deel behouden. Mefisto

roept, dat ze verdoemd is; maar een stem van boven roept haar behoudenis uit. Men zou zeggen: het mefistofelisch gegeven komt tenslotte tot „michaelische“ uitwerking; (denk aan Michael in Openb. 12). En dan aan het eind? Weer voeren de „engelen“ ook in den Faust, tenslotte „krijgt“ tegen Mefisto, gelijk Michael tegen den Satan. Want wanneer aan het eind van het stuk Faust plotseling sterft, dan grijpt Mefisto maar zijn ziel en zegt: voor mij is die ziel. Maar dan komen de hemelsche heerschen weer tusschenbeide. Zij grijpen naar de ziel van Faust. Zij jagen den duivel weg door rozen te strooien over zijn hoofd.

Ja, die rozen. Men heeft ze prachtig gevonden. De rozen uit het hemelsch paradijs geplukt, spelen de liefde, waarvan ze het teken zijn en wier brand ze in zich hebben. En liefde, dat is het evangelie van Goethe; de vleeschgeworden daad, de liefde, die verlost. Dus zijn die rozeblaadjes voor hem evangelische teekenen; in dit zijn evangelie hebben ze ongeveer dezelfde betekenis als in het christelijk geloof het bloed der besprenging. Rozen worden gestrooid; Christus' bloed wordt gesprengd. Beide zijn rood, beide jagen den duivel weg. De rozen verjagen Mefisto; het bloed doet den Satan denken.

De rozen.

Maar wat de menschen „fijn“ noemen, is eigenlijk hopeloos grof. Want heeft Goethe aan het eind van den Faust nu één kwestie opgelost? Neen. De bijbel doet dat wel; we zagen het reeds; hij gaat van Mozes tot Christus, van den proloog van Job tot Openbaring 12. Dat is een oplossing; alle kwesties zijn opgelost. Als de Satan wijkt, en de zielen afstaat aan den hemel, dan is dat recht. Alle verbintenissen zijn tot het laatste toe, naar de letter en naar den geest, nageleefd. Geen enkel „contract“ wordt in den bijbel geschonden, ook tegen Satan niet. Het roode bloed, het is wel bloed, en hard, en het is gruwelijk. Maar — het is toch recht en waarachtig en lost op en vervult al wat gesproken is.

Maar de roode rozen van Goethe?

Ze zijn grof. Christus' bloed — daarin ligt de sterkte van het recht. De rozen van Goethe, die Mefisto verjagen, zijn het recht van den sterkste. Hij kan er niet tegen, de stumper; hij kan niet tegen rozen, liefdetekenen. Hij kan wel tegen vuur, ook tegen hellevuur, maar niet tegen de paradijsrozen van liefde. Hoor hem te keer gaan (ik volg de vertaling van Nico van Suchtelen):

Hoofd, hart en lever branden! Wee, dit element is bij ons, duivels, niet bekend.
Het hellevuur is minder gruwelijk!...

Welk een verdoemlijk avontuur!

* Is dit het liefdes-element?

Mijn gansche lichaam staat in vuur;

Ik voel nog hoe 'den nek mij schendt —

En daarom overwinnen hem de engelen en nemen hem den buit van de ziel van Faust. Maar — geen kwestie is opgelost. Volgens contract kwam de ziel van Faust den duivel, Mefisto, eerlijk toe. Het contract is tusschen Faust en Mefisto eenmaal aangegaan; als Mefisto dit en dat deed, dan zou de ziel van Faust voor de hel zijn. En Mefisto heeft gedaan wat afgesproken was. Doch hij krijgt de ziel niet. Dus is het contract hier geschonden. De verlossing, die Goethe aangeeft, de eigen overwinning van het kwaad, uit eigen kracht, en na eigen dappere aanvaarding van de verleiding. — deze verlossing is over de diepste vragen van recht en waarheid en van schuld en boete heengesprongen. Goethes evangelie heeft lacunes om bij te schrijven. Plomp is hier het recht van den sterkste. Hier wordt Mefisto overwonnen door een dynamische kracht: de mensch, die het mefistofelisch verleidings-kwaad aandurft, wordt straks wel weer de sterke, die triumeeren kan; ook de duivelen zijn ons onderworpen. De liefde verlost en doet krachten.

Maar naar het recht wordt niet gevraagd.

Mefisto heeft tenslotte gelijk, als hij van deze interventie van de engelen, die hem Faust uit handen rukken, ontevreden schimpt:

Wat nu? Waar zijn zij heengetogen?

Onmond'ge troep, werd ik dan toch verrast?

Ten hemel zijn zij met hun buit gevlogen.

Ja, daarom kwamen ze aan dit graf te gast.

Een groote, een een'ge schat, werd mij ontvoerd;

De list der hemelschen heeft mij bedrogen.

De ziel, die zich mij had verpand, gemoord.

Goethe laat Mefisto wel aanklagen, maar kan niet zijn eigen verlossingsleer tegen deze snerpande aanklacht verdedigen op afdoende gronden.

„De list der hemelschen heeft mij bedrogen.“

Dat zegt Mefisto.

Maar Satan kan het nooit zeggen. Want hij wordt verdreven door recht. Het contract is nageleefd; hij heeft niets meer te eischen.

Het is alles hier een worsteling om het Evangelie van het humanisme, dan wel van het Calvinisme.

Goethe blijft zichzelf getrouw. Het kwaad is niet radikaal boos. Mefisto doet wel iets goeds; hij heeft Faust geprikkeld en doen ontwaken. En dan komt het goede wel boven, en moet het duivelsche kwaad het onderspit delfen. Maar hij kan dat dan ook gevoegelijk voorstellen onder het beeld van een hemelmacht, die Mefisto af dankt. Dat kan hier gebeuren. Want als Mefisto niet heelmaal zwart is, dan is de macht, die tegen hem over staat, niet heel en al wit; dan behoeft, wat ik „hemel“ noem, ook niet meer op te zien tegen een oplossing van de grofheid, als van Goethes rozen. Goed en kwaad hebben hun scherpe tegenstelling verloren. Aan het begin, in den proloog van Faust. Aan het eind ook. Het eind van Faust klopt precies op het begin; en het eind bracht geen stap verder dan het begin. En daarom waren we niet onrechtvaardig, toen wij den bijbel lazen, gelijk wij straks wilden doen. Het blijft onverbiddelek staan: de proloog van den Faust bevat alle kettingen, die men Goethe aanwrijven kan. De schijn van den proloog van het boek Job mag tegen den bijbel zijn, lees hem ten einde, en het komt terecht. Lees Faust ten einde, en het bezwaar tegen den proloog wordt zwaarder en bevestigd.

Hier moet dan ook, om Christus te behouden, de keus gedaan worden tegen Mefisto en vóór het behoud van den naam en het duistere begrip Satan; en dat zonder eenige verzachting.

Want om Christus gaat het.

Hij preekt een verlossing, die NIET enkel dynamisch is. Als de 70 discipelen tot hem zeggen: Rabbi, luister goed, en hoor ons eerste rapport van den veldslag; ook de duivelen zijn ons onderworpen, dan klinkt daar het goetheaanse begin: wij KUNNEN wat; we hebben KRACHTEN: dynamische verlossing; het liefdewerk triumeert. Maar dan zegt Jezus: zeker, weest er blij mee, maar dringt dieper door: verblijdt u veel meer, dat uw namen in de hemelen geschreven zijn! Dat is: achter uw kunnen ligge uw mogen; achter uw werk, Gods idee; achter uw sterkte, Gods vergunning; eerst recht, dan kracht.

En naar dezen regel heeft ook Christus Satan verslagen. De roode rozen bloeien ook in den hemelhof; maar het roode bloed heeft eerst gevloeid en den hof bevochtigd. Geen zegepraal van liefdedaad, zonder eerst rechtshandhaving en -triomf. Want wie aan Mefisto gelooft, die heeft geen Christus nodig: verlossing is dan de schoone zege van prachtige levenskunst, die boven de disharmonie uitkomt. Maar wie een Satan erkent, die leert bij den Christus van het Calvinisme, dat verlossing ligt in Christus' rechtsbestel, dat daarna krachten doet.

K. S.

UIT DE SCHRIFT.

Het wezen der zonde.

Een iegelijk, die de zonde doet, die doet ook de ongerechtigheid, want de zonde is de ongerechtigheid. 1 Joh. 3/4.

Niemand heeft treffender de zonde in haar verfoeilijk karakter geteekend, dan juist de apostel der liefde, de discipel, die duidelijker dan de andere jongeren leefde uit de innige gemeenschap der liefde tot God in Christus.

Neen, de liefde is hem niet, gelijk zij zoo vaak onder ons misbruikt wordt, eene oorzaak van vergoeliking en toedekking van het kwaad. — maar ze is hem integendeel het allerfijnst gevoel voor elken smaad, die het voorwerp diir liefde wordt aangedaan, ze is hem een heilige ijver voor de rechten van den geliefde. En het is voor de rechten Gods dat de liefde in Johannes opwaakt, wanneer hij in zoivere verontwaardiging de zonde hief brandmerkt als „de ongerechtigheid“.

Er was in de dagen van den apostel reden om de geaardheid der zonde aldus aan te geven. Reeds kwam het dwaalgevoelen op, waarin de zonde beschouwd werd als eene ziektestof, die den mensch door overervring werd medegegeven, eene krankheid of zwakte uit het voorgeslacht ontvangen: — duidelijke poging om de schuld der zonde uit het besef van den mensch weg te nemen of althans haar in dat besef te verzwakken. En deze dwaling is sindsdien niet bezworen. Veeleer heeft ze, met name in den laatsten tijd, hare systematisering gekregen in allerlei erfelijkheidstheorie; en wie van de verslagen der rechtszittingen kennis neemt, — vooral van de verdedigingspleidooien, die daar gehouden worden, — aanschouwt van deze oude misvatting de machtige doorwerking.

Te verwonderen behoeft men zich evenwel daarover niet.

Ieder, die een blik ontving in eigen hart, weet hoe gemakkelijk daar de schuld der zonde wordt weggeredeneerd en ontkend, en hoe licht de mensch van de aanklacht zijner conscientie zich afmaakt: — de Pilatusgestalte, die met eene enkele handbeweging zich van de schuld schoonwischte. Elk onzer ga zijn dagelijksch leven eens na; dat dagelijksch leven t welk groezelig en vuil is van de zonde, grauw van de duizend vlekken der ongerechtigheid, en hij lette dan eens op hetgeen zijn hart van nature daarvan zegt: hoe gemakkelijk wij ons geweten

kunnen voeren wij aller vlucht standig dat één wil, dat Onze Paradijs De vro slang he De Met d sel van vaneen. foelijk De „Anon beziht; het zeg En wi rechten schendet van de gegrond ongerech geene or solute ar de onven ten, de é de recht „De z Zietda En m doet, die Zietda Want En da vaardigen ste rech De Sel iegelijk gerechtigt heid.“ Hebbet Hebbet zonde re Zie, d niet „in Het wi dat ze d Het is mensch Gods we schoonhe dat rech hart en en ingaa En dat Dan geve verzoe Dan zeg vaardig. wetten.“ Dan m recht i onzer zo is de on Zoo je bleef, — Heiligen goven, di houden, En zoo leeft, en is de on apostel o laat volg opdat Hij U.

Niet on te zetten, ceeren, h „gepreekt Maar e wat Prof. hij zich Jaren g dat de ko den dag Staatsker wierpen, Op het Prof. Haj Hij red En dat Het wa wijst aan doet nade Maar z niet aans aan een De ker